

Ricard Botey i Ducoing. Els epònims de Botey

Els epònims

Anestèsia local de Botey. Anestèsia emprada en la laringectomia de Gluck¹.

Mètode de Gluck-Botey. Mètode emprat en l'extirpació total de la larinx².

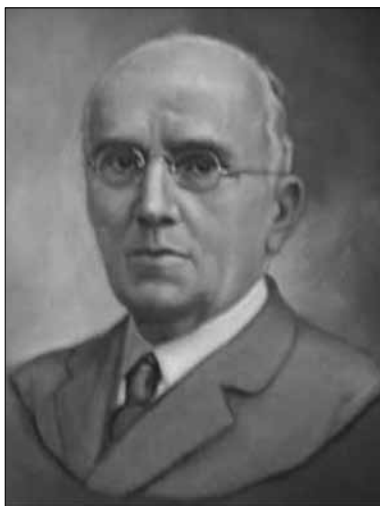
Resecció submucosa de Killian-Botey. Resecció submucosa de l'envà nasal. També coneguda com operació de Botey-Killian i septectomia clàssica de Killian i Botey.

Ricard Botey i Ducoing, l'home

Ricard Botey i Ducoing (Figura 1) va néixer a Barcelona el 24 de setembre de 1855. De pare taragoní i mare francesa (de Bordeus), de molt petit va anar a París i a Bordeus, on va perfeccionar el francès que la seva mare li havia ensenyat. A Barcelona va anar a dos col·legis francesos i als 11 anys, i durant dos cursos, va estudiar a Perpinyà. De retorn a Barcelona, va seguir els estudis i, després de dubtar durant dos anys, començà la carrera de medicina el 1874. Molt preocupat pel seu físic, es va dedicar a la gimnàstica i fou un bon atleta (a la Facultat se'l coneixia com "Botey el forçut").

Posteriorment s'aficionà al cant i a la música, i també a l'art i a la literatura. Al llarg de la seva vida llegí molt, tant obres literàries com filosòfiques (els seus autors preferits foren George Sand, Zola, Balzac, Renan, Goncourt, Victor Hugo, Dumas, etc.), a més de les obres dels grans científics de l'època (Pasteur i Cajal, entre ells)³.

Es llicencià l'any 1881 i el següent es doctorà a Madrid amb la tesi *De las resecciones patológicas del codo*^{3,4}, resultat de la seva feina com a

Figura 1. Ricard Botey i Ducoing (1855-1927) (retrat del període en què va ser president de l'Acadèmia, 1906-1908).

practicant a Sant Pau durant cinc anys i de dos anys de recerca, especialment amb animals.

Dominava bé el francès i coneixia força bé l'alemany⁵. Amic del doctor Ferran (a qui devem també un epònim; vegeu el capítol dedicat al Dr. Jaume Ferran al Quadern nº 1 d'aquesta mateixa col·lecció), un cop acabada la carrera es dedicà els primers anys a la histologia i la bacteriologia pràctiques i va ser el primer a cultivar el bacil del còlera a Espanya⁴. Va treballar també amb el bacil tuberculós³. Sobre el doctor Ferran, Botey escrigué, el 1885, a *Gaceta Médica Catalana* l'article *Los trabajos del doctor Ferrán sobre el cólera*.

Gran afeccionat a la música, i molt especialment al cant, va començar a estudiar els mecanismes de la veu (ell mateix s'explorava les cordes vocals amb un mirallet). Dotat de molt bona veu, assistia a lliçons de cant i arribà a cantar algunes òperes, tot i que no va debutar mai dalt d'un escenari. La constatació dels problemes de gola que tenien alguns dels seus pacients, afegida a la seva afecció i coneixements, el van anar inclinant cap a una nova especialitat: l'otorinolaringologia (ORL), llavors encara no establerta com a

tal al nostre país. La seva primera obra destacada en aquest camp va ser *Higiene, desarrollo y conservación de la voz*, que va publicar l'any 1886⁴. Va inventar, a més, unes pastilles, que portaven el seu nom, que contenien clorur potàssic, borat de sosa, brea, bàlsam de Tolú i cocaïna.

Després de participar en el Congrés Mèdic Internacional de París de 1889, on va presentar dos treballs –un sobre els pòlips de les fosses nasals i un altre sobre el bacil de Koch en la tuberculosi de larinx–, es va dedicar de ple a l'ORL (va ser ell qui va introduir el nom de l'especialitat a Espanya).

Per tal de conèixer què es feia en aquesta especialitat a tota Europa, va viatjar i va visitar (1898) –fent estades d'alguns mesos en diverses ocasions– les més importants clíniques otorinolaringològiques europees. Així, va estar a París, Bordeus, Viena, Praga, Berlín, Friburg, Munic, Londres, Roma, etc⁵. Les seves experiències en aquells viatges les va plasmar en diversos articles i en un llibre que publicà en dos volums (1891-1903): *Estudios clínicos sobre laringología, otología y rinoología. Su práctica y enseñanza actual en Europa*⁴.

El 1890 va fundar una revista pionera: *Archivos Internacionales de Laringología, Otología, Rinología y de las Enfermedades de las Primeras Vías Respiratorias y Digestivas*, que publicava treballs en castellà, francès i italià, i que el 1894 passà a denominar-se *Archivos Latinos de Laringología, Otología, Rinología...* El 1906 aquesta revista passà a publicar-se en castellà i en català, amb el nom *Archivos de Laringología, Otología y Rinología* i en ella es recollien els treballs, entre d'altres, de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya. En aquestes revistes, Botey va invertir-hi moltes hores de feina i molts esforços. Tot i això, el 1926, poc abans de la seva mort, van haver de deixar de publicar-se. Botey, però, persistí i continuà publicant el que batejà com *Anuario de la Clínica Otorrinolaringológica del Dr. Don Ricardo Botey*, on publicà els treballs dels seus darrers anys⁴.

La seva activitat assistencial va ser enorme (a tall d'exemple, durant els primers 17 anys d'exercici en ORL va visitar 12.800 pacients)⁴. El 1891 va fundar un consultori policlínic al carrer del Carme de Barcelona. Uns anys després, el 1898, es

traslladà al carrer Rosselló, on va establir una clínica i un dispensari que ampliaria i reformaria el 1914 amb tots els avenços de l'època.

Les contribucions de Botey a l'otorinolaringologia

Treballador infatigable, el 1903 publicà *Tratado de Oto-rino-laringología para médicos y estudiantes* (Figura 2). Dirigida a metges i estudiants, fou la primera obra que es va publicar sobre aquesta especialitat i que cobria una necessitat urgent (l'any abans s'havien creat les càtedres d'ORL a Espanya)⁴. Una segona edició es va publicar el 1914 i en següen dues més, el 1918 i el 1925. Contenia molts dibuixos i gravats, alguns fets pel mateix Botey.

Fou un autor extremadament prolífic (19 llibres o monografies i fins a 165 articles)⁵, amb treballs en tots els camps de l'ORL. Escrivia sobretot en castellà, però també va publicar en català, francès, alemany i italià. A més, algunes de les seves obres van ser traduïdes a altres llengües, entre elles el rus. Destaquen especialment (a més del ja citat *Tratado de Oto-rino-laringología*): *Higiene, desarrollo y conservación de la voz*

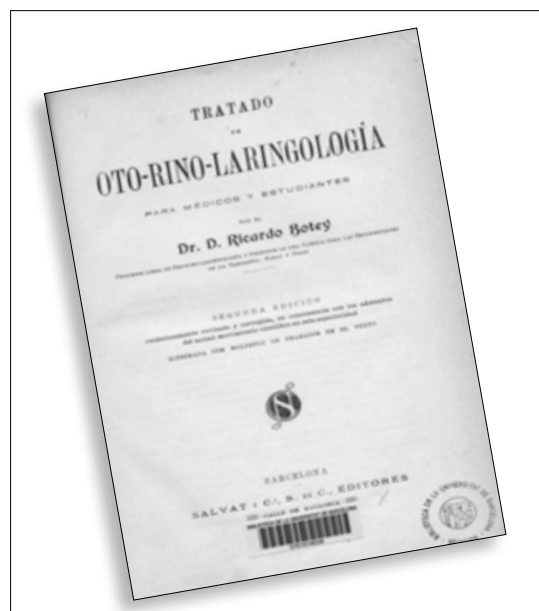

Figura 2. Portada de *Tratado de Oto-rino-laringología para médicos y estudiantes*, escrit per R. Botey.

(1886), la seva primera obra sobre l'especialitat: tenia 230 pàgines i, a més dels aspectes mèdics, incloïa exercicis vocals i com s'havia d'ensenyar el cant així com un apèndix sobre les malalties de la larinx dels cantants (se'n van publicar tres edicions, l'última l'any 1914)^{2,3}; *Les maladies de la voix chez les chanteurs et leur traitement* (1899), que es va traduir a l'alemany i al rus, i tingué sis reedicions; el Conservatori de Sant Petersburg l'adoptà com a llibre de text i fou publicat íntegrament, en francès, en dues revistes (*La Pratique Médicale* i *La Voix*)³; *Estudios clínicos sobre laringología, otología y rinología. Su práctica y enseñanza actual en Europa* (1891-1903) on, en dos volums, 5.359 pàgines i prop de 200 gravats, analitzava l'estat de l'ORL a Espanya i a Europa i revisava àmpliament tots els aspectes relacionats amb l'ORL (des de, per exemple, les clíniques i serveis hospitalaris d'arreu d'Europa a mètodes operatoris, instrumental, honoraris o cursos universitaris); *Diagnóstico y tratamiento de las vegetaciones adenoideas* (1891); *Manual de técnica laringoscópica, rinoscópica y alergológica*; *Tratamiento de los nódulos vocales*; i *La especialización de los estudios laringológicos, rinológicos y otológicos y sus relaciones con la medicina y cirugía generales* (1896). Menció a part mereix *Algo referente a mi personalidad. Auto-estudio médico-psicológico y científico* (1904), autobiografia en 320 pàgines, molt detallada.

Ingressà a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona a principis de 1905, amb el discurs *Disquisiciones sobre higiene olfatoria y gustativa*. Aprofità aquella ocasió per presentar un aparell de la seva invenció, un gustòmetre, que mesurava el sentit del gust amb precisió⁴. Entre els discursos que hi va fer, destacaren el de novembre de 1909 titulat *Un caso de laringectomia total con anestesia local*; també va presentar-ne altres casos i demostrà un gran descens en la mortalitat. En l'últim va presentar al propi pacient parlant amb veu esofàgica i explicà els fonaments i la pràctica del sistema que ell havia ideat. El mes de gener de 1915 va ser l'encarregat del discurs inaugural². El tema era *Cirugía moderna del cáncer laríngeo* i va fer una posada al dia de les tècniques, en especial de la de Gluck, a la qual ell incorporà modificacions i que es coneixeria com

mètode de Gluck-Botey. Fou un dels resultats de la seva dedicació a l'oncologia laríngea.

Botey havia modificat el mètode de Gluck en la dissecció dels penjolls que són cutanimucosos, respectant el múscul esternocleidohioïdal o omohioïdal, amb una sutura no perforant de la mucosa. Una altra modificació era la d'utilitzar un sol penjoll en U de la base superior. Quan publicà *De la méthode de Gluck en l'extirpation total du larynx*, el mètode ja es coneixia com a *mètode de Gluck-Botey*². La publicació de dos articles més, un a *Gaceta Médica Catalana* el 1914 (*Del método de Gluck y de la anestesia local en la laringectomia*) i un altre a *Revista Española de Medicina y Cirugía* el 1922 (*Nuestra técnica en la laringectomia total con el método de Gluck*) contribuïren a la difusió d'aquest mètode i a la de la tècnica anestèsica local que Botey utilitzava.

Fou president de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya de 1906 a 1908. Durant la seva presidència, el 1907 es començaren a publicar, en català, els *Annals (Anals de Medecina)*⁶, revista de la qual en fou el primer director i en la qual va publicar molt al llarg de la seva vida.

Va ser membre de moltes societats i organitzacions nacionals i internacionals (p. e. *Société Française de Laryngologie, d'Otologie et de Rhinologie*). Presidí molts congressos i societats (*Congreso Español de Otorrinolaringología de Saragossa, Societat Barcelonesa i Societat Catalana d'Otorrinolaringologia*)⁴. Va ser fundador, a Barcelona (1886), de la *Sociedad Española de ORL* (va durar dos anys) i participà posteriorment en la refundació a Bilbao (1912) i en la creació de la *Asociación Hispánica de ORL* (1922) de la qual fou nomenat president efectiu².

Presentà nombroses comunicacions als congressos on, a més, donà a conèixer també molts i variats instruments ideats per ell⁴. Entre els congressos on presentà diverses comunicacions destaquen els de París (1889, 1900, 1922 i 1927), Berlín (1890), Roma (1894), Madrid (1896), Moscou (1897) i Sevilla (1910)^{2,5}. Va participar també en el II Congrés de Metges de Llengua Catalana².

Inventà molts instruments i aparells i modificà els d'altres autors. N'hi ha prop de 200 de documentats. En són exemples mirallets intratrim-

pànics d'acer polimentat, enformadors botonats per a esculpir el temporal, cànules amb esponja obturadora per a anestèsia transtraqueal a distància, peces per a sostenir el dors nasal després d'una anestèsia total, o robustes pinces per a l'aritenoidectomia⁵. Suñé⁷ en cita 40, de tots tipus: des de claus, fixadors, làmpades i miralls a xeringues, pinces i cànules o taules i cadires d'exploració. El mateix Botey recollí part d'aquests instruments en diverses publicacions, entre elles: *Algunas palabras sobre mis nuevas cánulas de traqueotomía* (1901), *Algunos instrumentos y aparatos de mi cosecha* (1902), *Mi nueva serie de instrumentos* (1904), *Nouveaux instruments* (1911) i *Mis instrumentos oto-rino-laringológicos* (1914), que conté el catàleg il·lustrat i explicatiu de 142 instruments ideats per ell.

Pioner de l'especialitat al nostre país, també ho fou en posar en pràctica alguns procediments i tècniques. Va idear la tècnica de la resecció submucosa de l'envà nasal i la va presentar al congrés de Roma (1894), cinc anys abans que ho fes Killian⁵. Anys després, el 1908, Botey escriuria *Nuevas consideraciones sobre la operación de Botey-Killian*.

Fou també el primer en descriure i practicar la trepanació del laberint (1902), l'esofago-traqueobroncoscòpia (1903) i la broncoscòpia superior (1909)⁴. Introduí la broncoesofagoscòpia i la intercricoitiroïdal com a maniobra prèvia a la traqueotomia.

Impartia classes i cursos, en cursets de tres mesos (el primer el 1891), eminentment pràctics i amb molt pocs alumnes, com a professor lliure². El 1895 no va acceptar un encàrrec per donar classes a la Facultat de Medicina ja que l'assignatura no era obligatòria (no ho seria fins el 1902)⁵.

Va morir el 27 de desembre de 1927 a Barcelona. En aquelles dates estava acabant d'escriure una monografia sobre tumors benignes de la larinx. Poques setmanes abans havia presentat la seva darrera comunicació al congrés de la Societat Francesa d'ORL, que portava per títol *Mon traitement des canulars*^{2,5}. El 1935, la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona acceptà la creació d'una beca (concedida pels familiars del doctor Botey), que portava el seu nom i el de la seva esposa (M. Fontcuberta), amb la finalitat de fomentar els estudis d'ORL⁸.

Referències bibliogràfiques

1. Barbarà Riudor A. Etimologías médicas. Barcelona: Tipografía Católica Casals; 1925.
2. Farré i Sostres J. L'obra científica del Dr. Botey anticipadora de la laringologia a Espanya. Gimbernat. 1993; 19:97-103.
3. Campmajó Tornabell A. Nota històrica sobre el Dr. Botey Ducoing. Un médico escritor ochocentista. I Reunión Nacional de Médicos Escritores. Valladolid, 15 al 17 de junio de 1973. Madrid: Roche; 1973. p. 255-9.
4. Botey i Puig A. L'obra del Dr. Ricard Botey i Ducoing. 1er Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana – Montpeller 1970. Vol. 4. Barcelona: Editorial Scientia; 1971. p. 20-6.
5. Abelló P. Ricardo Botey Ducoing. (Consultada el 20 de març de 2006). Disponible a: <http://www.acmcb.es/societats/otorino/botey.htm>.
6. Pastor Cubo I, Martínez Vidal A. L'Acadèmia, expressió del catalanisme mèdic (1898-1923). L'Informatiu. 2002;3:25.
7. Suñé i Molist R. El doctor Ricardo Botey. Revista del Seminario de la Cátedra de Patología Médica de Barcelona. 1982;15:143-9.
8. Montserrat Figueras S, Carreras Roca M. Historia de la Real Academia de Medicina de Barcelona. Barcelona: Real Academia de Medicina; 1954. p. 145.